

ნიდამ მთით ჯერ გადის კლდეში
გამოჭრილი გზა; მასუკან მიემართება
ტბით, რომელსაც შეადგენს ალა-
ზონას, შემდევ ჩამოდენისა ძავეკა-
ზი მთით". „იუ—მინვალდის ფიქ-
რით—ალბანის დაღესტანში დავასა-
ხელებთ და პლანის შეუერთებთ
უზბის მაზრას შემანის ჩრდილო-ნა-
წილითურთ, მაშინ სტრაბონის გზა
ალბანიდამ იბერიაში უნდა მოვძე-
ბნოთ უზბის სამხრეთად, იქ, სადაც
გზა უზბის მაზრიდამ გადადის შემანი-
ს მაზრაში. იქნება ის უფრო აღმო-
სელეთად მდებარებდა, უზრობულა-
უს მახლობლად. აქ მთები ძალიად
მაღალი არ არიან და ხეობა მოგზა-
ურობისთვის აღვილი სასიარულოა. მ-
რისის გზით დაიარებიან ახლაც
შერევანიდამ დაღესტანში. იქ ტბა არ
იყება. შესაძლებელია, რომ სტრა-
ბონი უჩენებს სამურს და ხეობა იმას
გადაქვს უფრო ჩრდილოეთად, დერ-
ბენისკენ".—მეოთხე გზას შეადგენს
ორგაზი ვიწრო ხეობა მიზრუსია
და არაგუსისა, რომელიც იბერია-
დამ მიემართება სომხეთისკენ. მ-
რი-
ნივ მდინარენი, პირუსი და
არაგუსი, სანამ შეერთებოდნენ,
მიმდინარებენ ორის გამაგრებულის
ქალაქის ძირში, რომელნიც კლდეზე
არიან ამართულნი და ერთი მეორეს
16 სტადიით ჰშორავს. პირუსს და-
ცერის ჰარმოზიკე, არაგუსს სევა-
მრავა. იქ, სადაც არაგუა მტკვარს
უზრთდება, სადაც სტრაბონი ასახე-
ლებს ჰარმოზიკეს და სევამორს, აქა-
მომდე ძევს ძევლი საქართველოს დე-
დაქალაქი მცხეთა და იმის არე-მარე-
ზი გამნეულია აქა-იქ მრავალი ნან-
გრევები, რომელნიც ამართლებენ
სტრაბონის თქმულებას. სტრაბონის
ჰარმოზიკა, პლინის ჰარმასტიზი და
კროლომეს არმაკტიკა არის ძართლის
სხვერების არმაზის ციხე, არმაზი,
რომელიც ქალაქებ ისახელებოდა და,
მანუშტის სიტყვით, გავრცელებული
იყო ახლანდელს ნაკულაქევამდე. სევ-
ასმორა მოგვაგონებს შიწამურს ჩვე-
ნის ღროისას.

— სადაც გინდონდეს, განა ჩემთვის
სულ ერთი არ არი?

VIII

ჩვენ ერთად გავწიეთ.

ხეინწილამ რომ ვამოვდიოდით და-
ვინახე ის ორი მხედარი, რომლებიც
ჩემ დროს იყენენ ბალიგანზე მოხუცი
დალაგებით რაღასაც უამბებდა ახალ-
გაზღა და ესეც მოწიწებით კურს
უგდებდა. როგორც კი დაგინახეს
ჟერ მოხუცმა ხელი გაიშეირა ქალ-
ზედა დაცინებით შემომძხა:

— მდიდრებმა იციან, გატონო,
ზოგჯერ დათმობა.

— အောင်လွှာစိတ္တမ ကြ ဖုန်းဖျော်ပါ ဘုရားလှုပါတယ်၊
— ဒါ မြန်မာ ဘုရားလှုပါတယ်၊

— ပေါ်ပဲ ပျောက် လှ ပျောစာလှ၊ ပုံပြု-
နှု! ပေးပေးပဲ ပါ မာရတမ္မာဒ္ဒ၊ ဒေဝါယာပဲ ဖျွှော-
းချိုးချုပ်!

ზაფირეთ ქუჩა; უკურად მოგვებ-
ვინენ სამი მოსწავლე ყმწველი წი-
ნათ ნაცული ბალაგნში-ისინი მხია-
რულათ, სიცილით გვიყენოდნენ:

თის შორის და ვაკელთ მბერიელებ-
ში რამდენიმე პათარასი მხედარი".
მა სურათს პაპინი და ლონ ჰასიუ-
სი პომპეის დროს დაურთვენ, რომ
მბერიელთ სამხედრო იარაღი იყო
ხელ-შუბი და შურდული; როდესაც
მბერიელნი იბრძოდნენ, მტერს ტყე-
ში შეიტყუბდნენ და მაღალის ხე-
გბიდამ აუტეხდნენ ბრძოლას. აქ
უნდა დაეუმატოთ, რომ პომპეის
დროდამ ჩენი მხარე და თვით მო-
ლი შავი ზღვის პირი ეჭირათ რო-
მაელებს და იმათვან დაწესებულს
მთავრებს ეკვემდებარებოდნენ, ასე
რომ, სტრაბონის ოქმით, „პრმენია-
ში, მბერიაში და პლანიაში იმათ
საერთოგულოდ საკმარი იყო მხო-
ლოდ ადგილობრივი ყოფნა რომის
წარმომდგენელისა ანუ ლეგატისა".

სტრაბონის აზრით, „პლანიას ჰიაზ-
ლერავს აღმოსავლეთით მასპინის ზღვა,
დასავლეთით — მბერია, ჩრდილოეთით
— მაკაზის ზურგი ქერაუსის ვაკე-
მინდერებამდე, სახრევით — ვაკე-
მინდერიანი. და მთიანი არმენია. იქ,
სადაც არმენია, მბერია და პლანია
ერთმანეთს შექვედებიან, მდებარებს
გამხმარი და უწყლო მხარე კამბიზენა,
მბერიიდამ პლანიაში გზა მისდევს
ხეობით მთელს კამბიზენას და პლა-
ზონზე დაეშეგბა". მს აღიღი, მიხ-
ვალდის ფიქრით, უნდა უდრიდეს ახ-
ლანდელს შფაღარს და შარისოეს, სა-
დაც მხოლოდ მური მიღინარებს.
შესანიშნავი პლანიის ნაწილი, რო-
მელსაც სტრაბონი ხშირად იხსენიებს,
არის ჸამსპინის ხეობა ანუ კარი, „*Pyles caspiennes*", რომელიც მიღიელებისა
და სომხების ხელში იყო". სტრაბო-
ნის აღწერიდამ სხინს, რომ პლანიას
შეადგენდა, სენ მარტენის აზრით,
სომხების პლუტი ანუ ის მხარე, რო-
მელიც ჰასპინის ზღვის დასაელევთად
მდებარებს და რომელიც იწყობა იქ,
სადაც მტკვარი ერთვის ზღვას ვიდრე
ჰასპინის ხეობამდე, რომელიც ახლა
წოდებულია დერბენტის ხეობად; ერ-
თის სიტყვით, შირვანი და დაღსტა-
ნი. როგორც ფიცით, ძველად დიდი

— Ուրոտ թաշկյալացներ դասու; Յոն
ուրու ըմբերտ և ս եցործ գալուք լա
թաշկյալացներ զահեն և եւ եալու ի սօմ-
Շոլուտ կալուքնա, մովայալու եղլմթն-
ոց! Եց մենաւեցնու հուս մայնուսա?
Տաշկյալաց եռթ ան ցամուցնեցնա? Արու
մուռեարուտ և առաջնու յութլուտ թագան.
Ռասախորու հիյըն տցու մայնարու ցայտա-
ցքնեցնու հիրալդանո, յըսունա ըմբերտ
առա կըունդնա կըունցալնու ոյոննամիսա!

Ունա-մոսեց-մոսեցնա և հուցեսաց
չոյպրու լանճա հիմտան մօցումի յա-
լու այս յալունա. Ըյօնուսացն ցալուր-
չյանումի եցլուքն յամունիս և նյ-
մումցուրա:

— მე! მე ხომ ის არი, ვისაც მე
უყვარვაო!

IX

— მე ძალიან ღარიბი ვარ, სოჭეა
ახალგაზდა ქალმა, და ყუველი ღო-
ნის-ძება უნდა ეიხმარო თავის და-
სარჩენად. შარშან ზამთარს დღეში

უურადლება კოფილა მტკაცუალებული პის შესალზე. შეკრისტნიული დღი იწყობა რცელი ზღვაზე, რომლის კვალი გერ არის ჩაწოლილი წყალ ქვეშ კაპის ზღვაში, შემდეგ მიემართება თა-მთა შაზი - უმუხის ქვეყანაში და უშინ-დალის მაღლობში, სწყდება ძაკაზის ჩრდილო-კალთებში და დასასულ ჩნდება მუხახის ხეობის პირის-პირ, სოფლის ძატების მთელს სიერცეზე.

„ალბანიაში მმდინარებს პირუსი (მტკარი), რომელიც სხვა მდინარეების შეერთებით ფლელება და მიწის ნიადაგს დრად აპოხიერებს. მტკერის ლამი, რობლიც იმას თავის შესართავში შეაქვს, ცოტ-ცოტად აესებს ახლო-ახლო დებარე კუნძულების სიერცეს და ას გვარად კუნძულებს ურთი-ერთ ურთებს. პმის-თვის აქ მსვლელება საშიშია; მეტად-რე საშიშია იმით, რომ ზღვის ზეირთი ამ ადგილს სცემენ. მაგობენ, ვითომც პირუსი თორმეტ შესართავად იყოს დაყოფილი. აქ პდინარეების მოძრაობას 500 სტდიამდე შეაქვს ზღვაში ლამი, რომელიც ნაპირზე ქვიშის გრძაკებს აღმართავს. გახლობლად მტკერის შესართავისა ზღვაში ჩადის პრაქსი, რომელიც დიდის სისწრაფით ჩამომდინარებს აჩმენის მთებიდამ. მს სურათი, მიხეალდის განმარტებით, ახლაც ეთანხმება ადგილობრივს მდებარებას. მართალია, რომ მხოლოდ მტკარი თავის შტოებით მთელ მაზრას რწყაც და აპახიერებს; მართალია, რომ ყევლა იმისი სართავები ისეა შეცირებული, რომ ძლიერსა შედიან მტკარში არა თუ ხომალდები, თეთი ჰილი ნავებიც, ისეთი ნავები, როგორსაც ხმარებენ სპარსელები მასპის ზღვაზე. პისტვის სტრაბონი შემცდარი არ არისო, როდესაც ამბობს, რომ აქ კარგი ნაეთ-სადგური არ არისო. სართავები აქამიმდე უფრო და უფრო მცირდება; ლამი როგორც მდინარეს შეაქვსო, ისე ზღვის ზეირთებს გამოაქვსო. მცვი არ არისო, რომ სტრა-

თუთხემეც საათს უნდებოდი საკერავს
და მანც ყოველთვის მშექრი ვიყავ-
ზაზაფულს კერვას თავი დავანებები;
რაღაც სხვა ხელობა ეიშოვე, საკე-
რავზე უფრო აღვილი და უფრო
შემოსაელიანი. ჟაველ საღმოს ეირო-
ვები თეთრი კაბით, ექვსი საათიღამ
თორმეტამდინ ვდგევარ სავარძელთან
მისჯენილი, ვიყუჩები მინისაკენ და
ეილიშები. ჩემი ხელობა ეგ არი ხან-
დასან მძიმეთ თავს უკრავ და ხან ხე-
ლებით კოცნას უგზავნი ვის, ის კი
არ ვიცი. პოველ საღმოს მაძლევენ
სამ ფრანკი, შუალამისას ფერ-უმა-
რილს მოეწმენდ ხოლმე და ისევ
ჩემ ძრანებს გადაეიცემ. მართალია,
ხშირად სევდა მომაწვება, მაგრამ თა-
ვი ხომ უნდა როგორმე დაირჩინო,
რა მომ მისა ძალა ჩემშია გაონიარე

